

Zo kan het ook:

werken met Didiclass

Olga Firssova

Uitgave onder leiding van Marc Van Laeken en Walter Geerts

Zo kan het ook: werken met Didiclass

bladzijde	Inhoudsopgave
3	Voorwoord Marc Van Laeken
5	Interviews met Klaske Jellema-van der Meulen (Pabo NHL) Vorbereiding op het praktijkonderzoek met Didiclass
8	Karin Sillen-Sloekers (Pabo Hogeschool Zuyd) Didiclass als een brug tussen theorie en praktijk en een inspiratiebron
11	Charles Vandalon (Fontys Pabo Limburg) Beeldend maken van de theorie
14	Roelien Bos-Wierda en Walter Geerts (2e graads lerarenopleiding NHL) Prikkelen tot nadenken: analyse van docentengedrag in de klas met Didiclass dilemma's
17	Hans de Vogel en Adriaan Broeders (Fontys Lerarenopleiding Tilburg) Didiclass in flankerend onderwijs
20	Jacqueline Kösters en Lucia Latour (2e graads lerarenopleiding HvA) Videobeelden in de curriculumlijn Metawerk
22	Paul van Geert (Bachelor Psychologie, RUG) Didiclasscasus als analyseobject in de cursus Ontwikkelingspsychologie
24	Jan van Tartwijk (ICLON) Analyse van interpersoonlijk leraarsgedrag en training in begeleidingsvaardigheden
26	Sjouke Wouda (NHL) Didiclass in trainingen voor coaches en schoolopleiders
30	Pie Pelzer (Onderwijsstichting Movare, Zuid-Limburg) Opleiden van schoolopleiders
33	Nawoord Olga Firssova

Colofon

Uitgave

Ruud de Moor Centrum voor professionalisering van onderwijsgeevenden (RdMC)

Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL)

Tekstcorrectie

Marc Van Laeken

Vormgeving

OUNL, Afdeling Visuele communicatie,
Vivian Rempelberg

Drukwerk

OUNL, Heerlen 2009
2e herziene druk

Copyright

Ruud de Moor Centrum,
Open Universiteit
Nederland

Noordelijke Hogeschool
Leeuwarden

ISBN 978 90 358 1503 2

Zo kan het ook: werken met Didiclass is een verzameling van voorbeelden van het gebruik van de Casusbank Didiclass in diverse onderwijscontexten: bij pabo's en lerarenopleidingen, in professionaliseringstrajecten voor schoolleiders en begeleiders op de werkplek en bij een universitaire bachelor opleiding Psychologie.

Het materiaal is bestemd voor lerarenopleiders en begeleiders die hun eigen didactisch repertoire met Didiclass willen verrijken en op zoek zijn naar werkwijzen en vormen die in hun opleidingscontexten passen.

Ieder voorbeeld bestaat uit een achtergrondschets van de opleiding, een beschrijving van de wijze waarop beeldcasussen worden ingezet en een terugblik van de gebruiker op eigen ervaringen met Didiclass.

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door de gezamenlijke financiële ondersteuning van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap onder het Ruud de Moor Centrum vraagstukproject Didiclass en onder het Surf-programma via het project Didigewijs (penvoerder Noordelijke Hogeschool Leeuwarden).

Auteur

dr. Olga Firssova,
Universitair docente verbonden aan het Centre for Learning Sciences
en Technologies (CELSTEC) van de Open Universiteit Nederland

Onder leiding van

lic. Marc Van Laeken,
Projectleider RdMC-project Didiclass
drs. Walter Geerts,
Penvoerder NHL, projectleider Surf-project Didigewijs

Een begrip

Voorwoord

Marc Van Laeken

Pedagoog, projectleider
Didiclass van het Ruud de
Moor Centrum

Begrip één

Een begrip. Didiclass is op kousevoeten een begrip geworden. Op aardig wat lerarenopleidingen en pabo's in Nederland en Vlaanderen vragen pedagogen en vakdocenten hun studenten stil te staan bij een onderwijsfenomeen aan de hand van het bekijken van een videocasus uit Didiclass. De uitdaging een persoonlijk antwoord te geven op authentieke en verdichte leraarsafwegingen werkt uitnodigend en roept op tot een nadenkende betrokkenheid. Na een aantal jaar verduidelijk bouwen en verbouwen wilden de Didiclass-bouwers – een enthousiaste ploeg rondom het basispartnerschap tussen het Ruud de Moor Centrum en de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden – wat beter kennismaken met onze collega's die hartsgrondig met Didiclass aan het tuinieren zijn. We vroegen aan Olga Firssova die tuin in kaart te brengen. Wat voor u ligt is een reisverslag van haar ommegang in die tuin.

Begrip twee

Begrijpen. De ander, de situatie, de materie en mezelf. Daar draait het bij Didiclass om. Maar dan vooral om de vragen die een pakkende inkijk bij een collega leraar oproept. Dingen die ik dacht te begrijpen komen weer op losse schroeven te staan, en wat chaotisch leek valt plots in het spiegelbeeld op zijn plek. Begrijpen is wat anders dan verleiden of vergrijpen. Soms trachten beelden te verleiden tot een opgesmukte versie van de feiten. Waar beelden ook nog een eenduidige, politiek of pedagogisch correcte versie willen doordrukken wordt verleiden vergrijpen. Wie zich vergrijpt doet onrecht aan dingen en mensen, ook in het onderwijs. Begrijpen daarentegen installeert de nodige milde marge tussen denken en doen waar het verleiden en vergrijpen geen kans krijgt.

Begrip drie

Begrijpen. Dat is wat Olga Firssova en wij – over haar schouder meekijkend – op het oog hadden. Waar en hoe wordt Didiclass gebruikt? Waartoe? En brengt het wat – in al zijn verscheidenheid – verhoopt werd? Het beter begrijpen van hoe onze collega's lerarenopleiders werken met Didiclass. Wat we zagen geeft ons vertrouwen in de bewandelde weg, en geeft ook aan in welke richting we best verder doorontwikkelen aan het materiaal.

Begripsvol

Begrijpen. Olga is begripsvol op stap gegaan. Met zo weinig mogelijk vooropgestelde ideeën over wat gepast was of niet bij het inzetten van de Didiclass-videocasussen bij het opleiden of begeleiden van leraren. We wilden daarbij zo dicht mogelijk in de buurt te komen van wat er zich echt afspeelt. Elk blijkt zo zijn ding te doen met Didiclass. We danken hier van harte alle collega's leraren-opleiders die ons vrijuit vertelden over hun wedervaren.

Vol begrip

We hopen dat de lezer ten volle een begrip krijgt voor de prachtige verscheidenheid in de Didiclass-tuin. Tussen de prei en de bonen staan er klaprozen en frambozen. En zelfs wat viooltjes rondom een prieeltje. Prettige wandeling.

Didiclass in pabo onderwijs

Pabo Noordelijke Hogeschool Leeuwarden

Klaske Jellema-van der Meulen

Klaske Jellema is onderwijskundige en orthopedagoog, nu werkzaam als projectleider vernieuwing aan de Pabo van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden. Ze werkt al enkele jaren met Didiclass. Ze ontwikkelde nieuwe casussen in het kader van het project Didigewijs.

Achtergrond

Bij de pabo van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden wordt de Casusbank ingezet voor het voorbereiden van studenten op het doen van onderzoek in de schoolpraktijk. In het nieuwe curriculum van de pabo doorlopen studenten een aantal opleidingsfasen: van de fase 'opleidingsbekwaam' na de propedeuse tot de fase 'startbekwaam' bij het afronden van de opleiding zijn studenten. In de eerste minor met specialisaties 'het jongere kind' of 'het oudere kind' (30 EC, fase 'basisbekwaam') staat het voeren van een professionaliseringstaak in de school centraal. In het kader van deze taak doen studenten een praktijkonderzoek naar een reëel probleem in de onderwijspraktijk. Na een oefenweek op de opleiding gaan studenten op (onderzoeks)stage. In de stage formuleren ze onder begeleiding van een coach een relevante onderzoeksvraag rond een concrete onderwijssituatie of een probleem, verdiepen zich in de achtergronden van dit probleem, voeren een analyse uit en formuleren een advies ter verbetering van de situatie. Vervolgens maken ze een onderwijsontwerp en voeren onderwijsactiviteiten uit. Na het afronden van deze minor zijn ze 'werkplekbekwaam'.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- Bij het voorbereiden op het doen van praktijkonderzoek tijdens de oefenweek wordt een zelf gekozen Didiclass casus gebruikt om reële onderwijsproblemen te leren bekijken, analyseren, oplossingen hierbij aan te dragen en te beargumenteren.
- De gekozen Didiclass-casus vormt een startpunt van het onderzoek: het verzamelen van informatie en opbouwen van de kennisbasis om de gestelde onderzoeksvraag te beantwoorden.
- Pabo docenten gebruiken Didiclass als inspiratiebron om aanvullende informatie over de problematiek aan de studenten aan te bieden in de vorm van interviews met de personages uit de casus (rollenspellen).
- Pabo studenten oefenen in gespreksvaardigheden en technieken met het materiaal van Didiclass als informatiebron. Op basis van het casusmateriaal bereiden ze zich voor op het houden van interviews met betrokkenen uit de casus (rollenspel).

Hoe werkt het?

De eerste week van de minor specialisatie wordt gewijd aan een oefenonderzoek met het Didiclass materiaal als onderzoeksobject. Van tevoren bereidt het docententeam een zestal casussen voor. De studenten bekijken alle zes casussen globaal op de eerste dag van de periode. Vervolgens kiest iedere student één van deze casussen of een andere casus uit de Casusbank als onderzoeksobject. Op basis van persoonlijke voorkeuren kunnen onderzoeksgroepjes (van twee of drietalen studenten) gevormd worden. Het docententeam laat de keuze voor individueel of groepswerk en groepsaanstelling aan de studenten over.

De studenten hebben één week om de gekozen casus uit te werken. Ze analyseren het waargenomen probleem en stellen een passende onderzoeksvraag. Ze formuleren tevens leervragen ten aanzien van de kennisbasis die ze moeten verwerven om de gestelde onderzoeksvraag te beantwoorden. Gedurende dezelfde week worden voor de studenten ondersteunende onderwijsactiviteiten georganiseerd, zoals een college over het formuleren van leervragen, een college over onderwijsontwerp, een training in gespreks- en interviewtechnieken etc.

Studenten verzamelen informatie aan de hand van videofragmenten en nemen aanvullend zelf interviews af. Pabo docenten doen aan deze activiteit mee in de rollen van experts of personages uit de casus.

Studenten presenteren bevindingen van het gehouden praktijkonderzoek en hun aanbevelingen Inclusief verbeter suggesties voor onderwijs herontwerp en aan het einde van de week aan elkaar en aan de docenten. Dit is het assessment moment, waarmee studenten één studiepunten kunnen verdienen.

Daarna begint de stage op school waarbij de student in het echt dezelfde onderzoekstappen doorlopen: ze observeren onderwijs situaties, bespreken deze met coaches, betrekken hierbij achtergrondinformatie, formuleren in overeenstemming met de coach mogelijke verbeterpunten ("ontwikkelpunten") en gaan aan de slag met het ontwikkelen van onderwijs.

Studenten mogen deze minorstage eerder of later in hun opleiding doen. Wanneer ze niet aan de lesactiviteiten van de Casusweek kunnen deelnemen krijgen ze toegang tot alle materialen om zelfstandig een Didiclass-casus uit te werken met behulp van zelfstudiemateriaal. Ook deze studenten kunnen op eigen initiatief aanvullende informatie verzamelen via interviews met de pabo-docenten.

Er is meer ...

Didiclass komt ook op andere momenten in de opleiding aan bod.

- In de cursus Probleemanalyse (propedeuse, fase 'opleidingsbekwaam') worden tijdens werkcolleges enkele casussen vertoond en met de studenten besproken. Studenten formuleren wat volgens hen 'het probleem' is en wat ze denken nodig te hebben om dit probleem aan te pakken. Studenten komen vaak tot andere ideeën en aanpakken dan een ervaren docent, hetgeen vaak aanleiding geeft tot levendige discussies. Voor deze colleges worden casussen uitgezocht met de situaties waarbij de student zich gemakkelijk met de leerkracht kan identificeren.
- Studenten die voorlichtingsactiviteiten voor scholieren uitvoeren, maken gebruik van Didiclass om leerlingen in die profielkeuze klas een beeld te laten vormen over het beroep van de leraar en de problematiek in de klas. Ze demonstreren enkele fragmenten van authentieke klassensituaties en voeren samen met de leerlingen een rollenspel uit waarin ze de vertoonde casus als vertrekpunt nemen.

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

Didiclass geeft een heel mooie kans om aan de hand van beeldmateriaal allerlei onderwijsleersituaties met studenten te exploreren."

"Werken met Didiclass is niet alleen nuttig maar ook erg leuk, zowel voor de studenten als voor de docenten, je kunt met Didiclass heel creatief met de materie omgaan en veel inspiratie opdoen."

"Praktijkonderzoek is een hot item en met Didiclass kun je heel mooie dingen doen."

"Met Didiclass oefenen studenten in datgene wat ze in de praktijk moeten doen: eerst leren ze observeren, waarnemen wat er gebeurt, dan pas kunnen ze een oordeel vormen op basis van de waarnemingen en conclusies trekken ..."

Meer informatie

Er zijn voorbeelden van het didactisch materiaal beschikbaar: www.didiclass.nl

Didiclass als een inspiratiebron

Pabo Hogeschool Zuyd

Karin Sillen-Sloekers

Karin Sillen-Sloekers is docent Pedagogiek en Onderwijskunde Hogeschool Zuyd, lid van de curriculumcommissie, coördinator zij-instroom trajecten, assessor en EVC deskundige. Karin Sillen is actief betrokken geweest bij het ontwikkelen van de nieuwe casussen voor Didiclass, werkt met Didiclass vanaf 2003.

Achtergrond

Pabo opleidingen van de Hogeschool Zuyd maken al een ruime tijd gebruik van het beeldmateriaal uit de Casusbank Didiclass. Bij een recent curriculum herontwerp (2005-2006) heeft het beeldmateriaal uit de Casusbank een vaste plek gekregen in het programma.

In het nieuwe curriculum vormt de realistische situatie in de school de kern van het onderwijs. Studenten lopen stages op school vanaf het begin van de opleiding en verbinden de praktijk met de theorie door te werken aan realistische casussen in kleine tutorgroepen.

In de vrije ruimte in het curriculum kunnen studenten eigen beeldcasussen maken. Didiclass materiaal biedt passend format en kan als inspiratiebron dienen.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- Het materiaal vormt een brug tussen de theorie en de praktijk: Didiclass wordt in de vorm van beeldcasussen in de tutorgroepen (de theoretische lijn in de opleiding) bij de eerste en tweedejaars studenten gebruikt.
- Het materiaal is de inspiratiebron en format voor het ontwerpen en ontwikkelen van eigen beeldcasussen door de studenten (binnen de vrije studieruimte).

Hoe werkt het?

Studenten van de Pabo opleidingen van de Hogeschool Zuyd beginnen iedere van de vier periodes per jaar in de tutorgroep met PGO onderwijs waarvan een realistische casus het vertrekpunt is. Casussen (zowel geschreven als beeldcasussen) worden door een groep vakdocenten ontworpen om de onderwijspraktijk vanuit verschillende perspectieven te belichten. Als beeldcasussen fungeren o.a. de casussen van Didiclass. De docentenhandleiding bevat casusbeschrijvingen, mogelijke opdrachten en een koppeling naar de relevante theorie. De aansturing is veelal impliciet, de studenten dienen bij de theoretische vraagstukken zelf een oplossing te vinden, indien nodig stuurt de tutor de studenten aan.

Beeldcasussen worden eerst door de tutorgroep in een bijeenkomst gezamenlijk bekeken en besproken, studenten proberen het waargenomen fenomeen te beschrijven en de relevante begrippen te benoemen. De eerste tutorbijeen-

komst wordt afgesloten met het formuleren van een aantal leervragen. Daarna gaat de groep uit elkaar met de opdracht met behulp van de literatuur en antwoorden op de gestelde vragen te formuleren.

Ter ondersteuning van het literatuuronderzoek krijgen de studenten bronnen en verwijzingen, ze kunnen o.a. over digitaal materiaal beschikken in de elektronische leeromgeving van de opleiding en van de uitgeverij Gorkum Sherpa Pro. Lidmaatschap bij Sherpa Pro is voor pabo-studenten verplicht.

De studenten komen weer bij elkaar voor een tweede bespreking van de uitkomsten van het literatuuronderzoek. Ze bekijken opnieuw de hele casus en bespreken het vanuit verschillende invalshoeken. Zo nodig ondersteund door de tutor, komen ze uit bij de theorie die handvatten biedt voor het doorgronden van de praktijk (deze concrete situatie) en voor het verdiepen van de praktijkkennis.

Aan het maken van eigen beeldcasussen werkt men in een kleine groep. In overleg met de stageverlenende school wordt bepaald wat er gefilmd wordt. De student maakt de opnames in de les en neemt interviews af met de direct betrokkenen (leerlingen, leerkrachten). Vooraf legt de student in een video-interview vast wat die wil bereiken met de opname en maakt een planning. Wat precies op video wordt vastgelegd wordt van te voren niet bepaald, de realistische situatie zoals die zich voordoet wordt integraal gefilmd.

Vervolgens wordt het materiaal in de groep besproken en gemonteerd. Opname en montage vormen belangrijke leermomenten voor de maker en medestudenten. Samen met de docent denken de medestudenten na over het materiaal dat in de beeldcasus wel of niet wordt meegenomen. De student laat zien dat die onderzoekend bezig is en reflecteert over de situatie, over het eigen pedagogisch-didactisch handelen. Dit materiaal wordt niet als evaluatie gebruikt.

De opname blijft eigendom van de student en kan door de student in eigen portfolio worden getoond als voorbeeld van het eigen kunnen. De student kan toestemming geven voor het gebruik van het materiaal in onderwijssituaties (o.a. in Didiclass).

Randvoorwaardelijke aspecten zijn van belang: de school dient toestemming te geven voor het filmen en er moeten duidelijke afspraken worden gemaakt over het materiaal dat de school voor eigen gebruik ontvangt. Bij opname en met name bij montage is zowel onderwijskundige als technische ondersteuning noodzakelijk.

Er is meer ...

- Didiclass wordt tevens ingezet in de studieloopbaan begeleidingsgroepen die de link vormen tussen het opleidingsinstituut en de stage.
- Het materiaal van Didiclass wordt gebruikt door de zij-instromers om meer praktijksituaties in de verkorte opleiding te kunnen bespreken.
- Het materiaal wordt ook gebruikt in de trainingen voor coaches van de LIO-begeleiders om coachingsvaardigheden uit te breiden.

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

“Een beeldcasus roept meer reacties op dan een geschreven casus ... Een geschreven casus leidt direct naar het probleem, een beeldcasus roept bij iedere kijker een andere reactie op.”

“Het observeren van de verschillende reacties geeft de docent een beeld van de beginsituatie van de studenten. Er is een bespreking van de situatie nodig voordat men naar een ‘oplossing’ gaat zoeken. Het groepsproces wordt geactiveerd.”

“Studenten moeten geboeid worden door de praktijk. Het betreft hier immers een beroepsopleiding. In de opleiding maken ze een beperkt aantal praktijksituaties mee en dit is vreselijk jammer. Als je veel verschillende situaties hebt gezien kun je een veel betere leerkracht worden. ... Je moet de praktijk in het onderwijs op de faculteit halen, en daar is het beeldmateriaal heel geschikt voor. Er ontstaat de mogelijkheid om gezamenlijk naar de praktijk te kijken. Dat is in een stageschool zelden mogelijk. ”

Meer informatie:

Sillen-Sloeken, K.& Hoefakker (2008). Casusbank Didiclass in de PABO: het IEDER model. In Doorijk downloadbaar op <http://www.didiclass.nl/docs/Final-doorijk-acrobat.pdf>

Beeldend maken van de theorie

Fontys Pabo Limburg

Charles Vandalon

Charles Vandalon is docent Onderwijskunde en Pedagogiek van de Fontys Pabo Limburg, coördinator minor. Hij is verbonden aan het lectoraat Educatieve functies van ICT van Fontys Hogescholen. Werkt vanaf het studiejaar 2007-2008 met Didiclass en was vanaf 2007 als ontwikkelaar betrokken bij het SURF project casusbank Didiclass/Didigewijs.

Achtergrond

Tot nu toe wordt Didiclass incidenteel door docenten in de opleiding gebruikt.

De toekomstige leerkrachten in het basisonderwijs dienen over een adequate bagage te beschikken om onderwijspsychologische begrippen in de praktijk te kunnen gebruiken. Studenten vinden het moeilijk om de theorie te herkennen in de onderwijspraktijk, om een invulling te geven aan de abstracte begrippen. Het gebruik van relevante Didiclass fragmenten helpt de docent abstracte begrippen toe te lichten en te illustreren, om 'de theorie beeldend te maken'

Voor kinderen van een bepaalde leeftijd is het moeilijk om een onderscheid te maken tussen de werkelijkheid en fictie. Casus Angstig wordt tijdens hoor- en werkcolleges ontwikkelingspsychologie gebruikt om de studenten visueel te confronteren met dit fenomeen en de wijze waarop met dit fenomeen omgegaan kan worden. Het eerste fragment is een illustratie en het tweede fragment laat zien hoe de leerkracht in een persoonlijk gesprek probeert het kind een stapje verder te brengen in zijn ontwikkeling.

Aan het einde van het eerste jaar dienen de pabo studenten aantoonbaar te maken dat ze de begrippen 'basisbehoeften van het kind' (competentie, autonomie en relatie) van L. Stevens kunnen hanteren. Ze moeten in een Performance Assessment vooraf aan de stage periode laten zien dat ze in het eigen handelen in de klas aan deze begrippen een invulling geven en dat ze in staat zijn over het werken met deze abstracte begrippen te reflecteren.

Deze taak wordt zowel door de studenten als door de docenten als pittig ervaren. "Wat kun je als leerkracht doen en zeggen, hoe kun je bewijzen dat je het kind verder brengt in zijn competentie, in het gevoel van autonomie en perceptie van relatie?" Casus Eruit is geschikt om het begrip relatie uit te leggen en te demonstreren. Wat betekent het voor het kind, voor de andere kinderen, voor de leerkracht zelf dat het kind uit de klas wordt gestuurd? Wat zijn de consequenties? Is er sprake van consequent handelen, van een doorlopende lijn? Wat betekent dit 'weggooien en oppakken' van een relatie? Casus Regenworm kan worden gebruikt om o.a. het begrip autonomie toe te lichten.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- Het beeldmateriaal uit de casusbank Didiclass wordt gebruikt bij de uitleg van begrippen, als toelichting op het handelen van de leerling of de docent in de klas (de theorie biedt een kijkwijzer)
- Beelden uit de Casusbank Didiclass helpen de studenten de systematiek van reflecterend denken te ontdekken (open gebruik zonder een kijkwijzer)

Hoe werkt het?

De didactiek is tot nu toe relatief eenvoudig: een hoorcollege of een onderwijsleergesprek met demonstraties van de twee fragmenten als toelichting bij de uitleg van ontwikkelingspsychologische begrippen.

Didiclass-fragmenten worden ook gebruikt in de bijeenkomsten van tutorgroepen of studieloopbaanbegeleidingsgroepen. Het filmmateriaal wordt vertoond en onder de leiding van de docent besproken. Met behulp van het beeldmateriaal van Didiclass laat de docent de studenten zien wat de begrippen inhouden en hoe de handelingen en het gedrag van de leerkracht in termen van competentie, autonomie en relatie omschreven kunnen worden.

Met studenten van PABO 4 is een reeks open gesprekken rond Didiclass gehouden. Een kleine groep studenten bekijkt gezamenlijk een fragment en voert daarna een gesprek over dit fragment en naar aanleiding van dit fragment. In het gesprek wordt het gedrag van de leerkracht in de klas uit het filmpje besproken en persoonlijke indrukken van het handelen van deze docent uitgewisseld. De studenten leggen zelf het verband naar het eigen gedrag (deze leerkracht doet dit, dit zou ik als leerkracht nooit zeggen want ... ik zou dit anders aanpakken, namelijk ... omdat ... etc.).

Een dergelijk gesprek is een oefening in inhoudelijk reflecteren en tegelijkertijd een manier om de studenten duidelijk te maken wat het reflecteren als vaardigheid inhoudt. Wat houdt het reflecterend denken in? "Achteraf speel je telkens het filmpje van je eigen handelen af in je hoofd en denk je over verbeteringen na. Bij het uitvoeren van deze taak let je bewust op je eigen handelen, je registreert je eigen "fouten" mentaal en corrigeert direct waar dit kan en slaat de lessen op voor de toekomst".

De docent brengt het gesprek op gang en helpt de studenten een vertaalslag te maken naar eigen reflectie. De docent gebruikt het beeldmateriaal om de studenten de stappen van de systematiek van reflecterend denken bewust te laten maken.

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

“Didiclass is bij uitstek een middel om de theorie en de praktijk te integreren. Beelden hebben een sterkere werking op de student, anders blijft het voor de student heel moeilijk, misschien zelfs onmogelijk om de theorie te vertalen naar het eigen handelen in de praktijk. Beelden laten de theorie leven.”

“Eerstejaars pabo-studenten komen vanzelf niet met vragen. Door Didiclass-fragmenten te gebruiken kun je als docent studenten helpen de vragen te genereren, de dilemma's van alledaagse situaties in te zien.”

“Een intuïtieve, een meest directe reactie van mijn collega's bij een kennismaking met Didiclass is altijd: wat een schat aan beelden, wat is het materiaal goed bruikbaar!”

Prikkelen tot nadenken: analyse van docentengedrag in de klas met Didiclass dilemma's

Ze graads lerarenopleiding Talen Noordelijke Hogeschool Leeuwarden

Roelien Bos-Wierda en
Walter Geerts

Roelien Bos-Wierda is docente Engels, ICT en Beroepsvoorbereiding aan de tweedegraads lerarenopleiding van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden. Ze werkt met Didiclass vanaf 2006.

Walter Geerts is docent Onderwijskunde en adjunct-afdelingshoofd Talen, lerarenopleidingen Noordelijke Hogeschool Leeuwarden. Hij is mede-oprichter van Didiclass, projectleider van het Surfproject Didigewijs.

Achtergrond

In de tweedegraads lerarenopleiding Talen van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden is het werken met het beeldmateriaal uit de Casusbank Didiclass geïntegreerd in het curriculum van jaar twee en jaar vier.

In het tweede studiejaar vindt een stage van zeven weken plaats. Voorafgaand aan de stage werken studenten aan een aantal thema's: 'Ontwerpen van leeromgeving', 'Omgaan met taal en cultuurverschillen', 'Omgaan met de groep'. Ze doen dan een assessment 'Klaar voor de stage'. Casusbank Didiclass wordt ingezet om de studenten met name aan de interpersoonlijke competentie (omgaan met de groep) te laten werken. Daarnaast werken ze via Didiclass ook aan de pedagogische en didactische competenties.

In het laatste studiejaar volgen studenten parallel aan de specialisatiestage in vakdidactiek een aantal werkcolleges Onderwijskunde die verdieping in het vak bieden. In deze werkcolleges worden regelmatig beeldfragmenten van Didiclass besproken.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- Aan de hand van het beeldmateriaal uit Didiclass analyseren studenten het interpersoonlijk en pedagogisch-didactisch gedrag van de docent.
- Studenten leren systematisch werken met het beeldmateriaal via de cyclus kijken – analyseren van waarneming – oordelen – formuleren van advies.
- Studenten bereiden zich voor op het maken van eigen 'beeldcasussen': registratie van eigen functioneren in de klas.
- Aan de hand van Didiclass beeldfragmenten leren studenten systematisch reflecteren over de professionele ontwikkeling.

Hoe werkt het?

In de propedeuse taak (P-taak) "Omgaan met de groep" staat het analyseren van klassensituaties en ontwikkelen van eigen strategieën op interpersoonlijk vlak centraal. De opdracht is een drietal Didiclass casussen te analyseren aan de hand van de aangereikte theorie (o.a. omgaan met groepsprocessen; effect van docentengedrag; effecten van activerende didactiek). Drie keer doorloopt de student de cyclus van waarnemen – analyseren – oordelen van beeldmateriaal – formuleren van advies. De resultaten van de analyses legt de student vervolgens vast in het portfolio aan de hand van een vast sjabloon.

Één casus wordt gekozen voor een bespreking met medestudenten tijdens een onderwijsleergesprek. De student bereidt een presentatie (performance) van de casus voor aan de hand van een prikkelende stelling al dan niet in combinatie met een prikkelende presentatie. De student leidt ook de discussie na afloop van de presentatie. Medestudenten beoordelen de performance en de manier waarop discussie in de groep wordt gevoerd en bereiden gezamenlijk een advies voor aan de personage uit het beeldfragment.

De keuze van beeldfragmenten voor analyse en performance en de organisatie van het onderwijsleergesprek zijn de verantwoordelijkheid van de student zelf. De docent beoordeelt het resultaat (het portfolio, de performance en eigen leerpunten) en formuleert adviespunten voor de stage met een opdracht voor videoregistratie van eigen gedrag in de klas. Studenten krijgen een training in het maken van video-materiaal aangeboden. In de stage maakt de studenten een eigen 'beeldcasus'.

In het vierde jaar worden fragmenten van Didiclass in werkcolleges Onderwijskunde gebruikt om studenten over (eigen) professionele groei te helpen nadenken.

In een werkcollege laat de docent studenten een fragment uit twee verschillende casussen zien waarin een docent in de les actief is. Op basis van het bekeken fragment kiezen studenten voor een docent die het volgens hen 'beter doet'.

Vervolgens bekijken ze het gekozen fragment opnieuw in tweetallen en moeten ze daarna beargumenteren waarom ze voor dit fragment hebben gekozen, wat ze in het functioneren van de docent als sterke punten zien. Daarna vindt er een bespreking in de groep plaats. Studenten lichten hun keuzes toe en geven argumenten.

Na de discussie wordt een tweede fragment uit de besproken casus vertoond. Dit fragment toont een situatie dat in de tijdslijn voorafgaat aan het besproken fragment. De studenten kijken dus eerst naar een resultaat van een ontwikkelingstraject, en daarna naar een eerder punt in de ontwikkeling. De studenten mogen dan hun conclusie over het functioneren van de leerkracht in het besproken fragment bijstellen of veranderen.

Er is meer ...

In flexibele opleidingstrajecten wordt aan de hand van Didiclass een professionaliseringstaak ingevuld: studenten maken zelfstandig een schriftelijk verslag van de analyse van een zelfgekozen beeldcasus en formuleren advies aan de hoofdpersoon uit de casus.

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

Roelien Bos:

“Didiclass is bij uitstek een instrument dat (school)opleiders de mogelijkheid biedt om docenten in opleiding voor te bereiden op de stage.

Studenten leren reflecteren over het docentengedrag doordat ze eerst naar het materiaal moeten kijken, vervolgens het gedrag te analyseren en dan pas over te gaan tot oordeelvorming.

Uitstellen van oordeel en formuleren van adviespunten is een belangrijke vaardigheid die het werken met Didiclass helpt ontwikkelen.

Werken met Didiclass helpt bij het maken en monteren van eigen beeldmateriaal en focussen op het beantwoorden van assessment opdrachten

Dankzij Didiclass groeit het onderwijsleergesprek tot een prikkelende demonstratie dat tot diep nadenken uitnodigt.”

Walter Geerts:

“Het maken van Didiclass is voor mij een stukje persoonlijke scholing geweest om een betere lerarenopleider te worden.”

“Met Didiclass kun je professionele groei goed demonstreren, bijvoorbeeld aan de hand van casussen als ‘Binne’ of ‘Edwar’. Ze helpen de studenten inzien dat je naast een goede kennisbasis, een eigen visie, ambitie en lef moet hebben om nieuwe dingen uit te proberen in het onderwijs.”

Didiclass in flankerend onderwijs

Fontys Lerarenopleiding Tilburg

Hans de Vogel en Adriaan Broeders

Hans de Vogel verzorgt onderwijs aan voltijds en deeltijds studenten van FLOT.

Adriaan Broeders verzorgt onderwijs aan voltijds en deeltijds studenten van FLOT en aan de studenten van de kopopleiding (een verkorte lerarenopleiding voor HBO en Bachelor gediplomeerden)

Enkele jaren bekend met Didiclass, deelnemers van Landelijke Gebruikersdagen

Achtergrond

In het curriculum van de 2e graads lerarenopleiding aan de Fontys Hogeschool Tilburg flankert het onderwijs het werken in de school. Het flankerend onderwijs wordt in vier periodes thematisch georganiseerd en kan afhankelijk van het studietempo van de student in één jaar worden afgerond. De vier thema's zijn: 'Les geven/minilessen'; 'De leerling centraal: communicatie in de klas, orde en groepsprocessen'; 'Innovatief beroepsonderwijs en zelfstandig en samenwerkend leren' en 'Begeleiding centraal'. Het videomateriaal van de casusbank Didiclass is een van de leermiddelen binnen het thema 'Leerling centraal: communicatie in de klas, orde en groepsprocessen'.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- Aan de hand van een Didiclass casus verkennen studenten relevante problemen/dilemma's uit de onderwijspraktijk. Ze leren de link leggen tussen de praktijk en de theorie door casussen aan de hand van de literatuur te analyseren.
- Door de uitwerking van casussen te presenteren en discussie te voeren met medestudenten ontwikkelen ze presentatievaardigheden en oefenen de studenten gesprekstechnieken.

Hoe werkt het?

In de module 'Communicatie in de klas, orde en groepsprocessen' werken studenten 2e jaars voltijd en 1e jaar deeltijd aan een reeks opdrachten, de eerste ervan is een uitgebreide analyse van een Didiclass beeldcasus. Deze opdracht is deels ontleend aan de werkwijze van de NHL (Noordelijke Hogeschool Leeuwarden) gepresenteerd tijdens een Didiclass Gebruikersdag. Iedere student maakt een persoonlijke analyse van één videocasus, presenteert de casus en de resultaten van de analyse aan de medestudenten en leidt een gesprek daarover (performance 1). Naar aanleiding van de presentatie en het gesprek met medestudenten maakt men een zelfbeoordelingsverslag (performance 2). Dit maakt onderdeel uit van het portfolio en dus van de beoordeling voor periode 2.

Zeventien Didiclass casussen die het meest overeenkomen met de focus van het programma zijn beschikbaar gesteld via de intranet van FLOT. Studenten kiezen een casus of krijgen er één toegewezen. Indien er sprake is van keuze wordt de student geacht de keuze toe te lichten en in verband te brengen met een eigen leervraag. Ook bij de toewijzing wordt het leggen van de link naar de eigen leervraag verwacht.

Het werkboek bevat concrete aanwijzingen voor het uitvoeren van de analyse en het voorbereiden van de presentatie. De student bepaalt zelf de presentatie formaat: dit kan een standaard presentatie zijn; een presentatie van een nieuw inzicht of een rollenspel 'op de stoel van de directeur'.

Bij de standaardwerkwijze volgt men de stappen die hij of zij zelf heeft doorlopen bij het bestuderen van de casus. Het beeldmateriaal wordt vertoond en er worden vragen aan medestudenten gesteld (welke dilemma's zijn waarneembaar; wat levert extra informatie in vignetten op, wat men aan de hoofdpersoon, zou adviseren etc.).

'Een nieuw inzicht presenteren' houdt in dat de student de situatie presenteert en bespreekt vanuit een nieuw invalshoek. Deze presentatie formaat is deels ontleend aan suggesties uit de Catalogus Casusbank Didiclass VO.

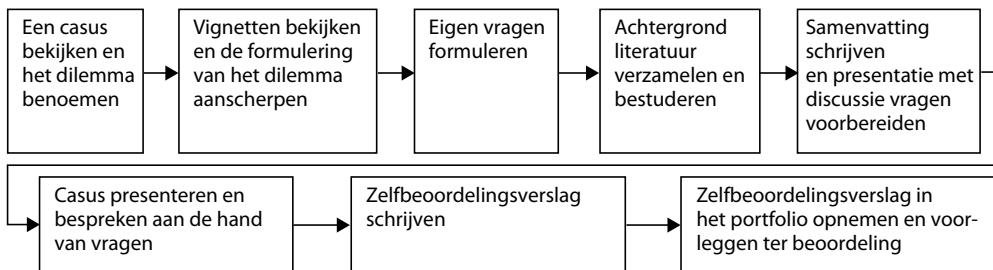
'Op de stoel van de directeur' is een rollenspel waarin een medestudent de rol van de directeur inneemt en vanuit deze rol een oordeel geeft over het handelen van de hoofdpersoon uit de beeldcasus, o.a. benoemt de sterke punten en verbeterpunten en maakt een inschatting de geschiktheid van deze persoon in de school van deze 'directeur'.

Voor alle drie de werkwijzen zijn er aanwijzingen in het werkboek uitgewerkt. Het werkboek bevat ook een uitgebreide voorbeelduitwerking van één videocasus.

De meeste studenten kiezen de standaardwerkwijze, enkele geven de voorkeur aan het perspectief van de schooldirecteur. De tweede optie wordt nauwelijks gekozen.

Na afloop van de presentatie maakt men een zelfbeoordelingverslag op basis van aanwijzingen in het werkboek. De zelfbeoordeling wordt in het portfolio opgenomen en beoordeeld.

Schematisch overzicht van de werkwijze

In het schooljaar 2007-2008 is de beschreven werkwijze de hoofdmoot geweest van de genoemde module. In het schooljaar 2008-2009 verandert de aanpak, het aandeel van Didiclass materiaal in het dagonderwijs wordt minder.

Er is meer ...

- De Fontys kopopleiding is een kort studietraject voor HBO of Bachelor gediplomeerden. In de kopopleiding wordt Didiclass ook gebruikt bij de analyse van situaties in de klas en van het docentengedrag in de vorm van discussies naar aanleiding van het beeldmateriaal (wat gebeurt er in een klas, hoe reageert de docent, welke houdingen hanteert men).
- Didiclass werd ook ingezet in een pilot rond het opleiden in de school. Een deel van het regulier programma van FLOT vond toen plaats op de stageschool. In dit traject is Didiclass gebruikt om de context van stage, klassensituaties en docentengedrag te bespreken tijdens groepsbijeenkomsten.

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

“Didiclass gebruik ik eigenlijk als een soort ontlokker. Het helpt het realiteitsgehalte in de les te verhogen. De combinatie van beeldmateriaal en gesprek levert een leuke/goede verstrengeling op.”

“Het gesprek over klassenmanagement op basis van eigen ervaringen in de stage krijgt dankzij de beeldcasussen een verdieping, studenten vinden het ook veel leuker om daarover in gesprek te gaan, alles is herkenbaar.”

“De studenten zijn tevreden met Didiclass. Ze maken we de volgende kanttekening. Het gaat alleen maar over dilemma's en ze willen ook heel graag het videomateriaal van dezelfde kwaliteit maar dan over voorbeelden van lessen met leraren die het goed doen. Het aan elkaar presenteren en bespreken van beeldcasussen is nuttig maar vergt veel onderwijstijd, andere belangrijke zaken kunnen ondergesneeuwd raken.”

Videobeelden in de curriculumlijn Metawerk

2e graads lerarenopleiding Hogeschool van Amsterdam (HvA)

Jacqueline Kösters en Lucia Latour-Jongbloed

Jacqueline Kösters is onderwijskundige en programmaleider Metawerk en Bekwaamheidsproeven aan de Hogeschool van Amsterdam Onderwijs en Opvoeding. Lucia Latour-Jongbloed is docente Metawerk aan de Hogeschool van Amsterdam Onderwijs en Opvoeding.

Ze werken met Didiclass vanaf 2006. Vanaf het schooljaar 2007-2008 is Didiclass structureel in het curriculum geïntegreerd.

Achtergrond

In het curriculum van de lerarenopleiding aan de HvA OenO is een overkoppelende Metawerk leerlijn geïntegreerd. Metawerk onderwijs loopt door de hele opleiding heen en wordt gevolgd door alle studenten. In Metawerk leren studenten eigen leer- en werkervaringen te relateren aan de eisen van het beroep, ze maken kennis met het competentiebeprij, leren op metaniveau naar het eigen leerproces te kijken, daarover te reflecteren en het eigen leren aan te sturen.

Per studiejaar zijn er specifieke accenten in het programma. In jaar één leren studenten met een persoonlijk ontwikkelingsplan te werken en maken ze kennis met het competentiebeprij en leren ze docentencompetenties te herkennen in de praktijk. In jaar twee komt het oefenen met reflecteren naar aanleiding van voorbeelden en kenmerkende situaties aan bod en wordt een expliciete koppeling gemaakt tussen de theorie en de praktijk

In deze curriculumlijn wordt structureel met beeldmateriaal gewerkt, waarbij Palet in jaar één en Didiclass vooral in jaar twee wordt gebruikt. In jaar drie komen de studenten met een eigen kenmerkende situatie en aan de hand van o.a. de incidentmethode wordt daar in de opleiding verder op ingegaan.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- In jaar twee wordt Didiclass gebruikt bij de analyse van kenmerkende situaties en het koppelen van de theoretische concepten aan de praktijk. Studenten kiezen zelf een fragment en werken een opdracht uit naar aanleiding van het fragment. Ze zoeken een theoretische verdieping met behulp van literatuur.
- In jaar drie wordt Didiclass incidenteel gebruikt tijdens metawerkbijeenkomsten. Studenten geven aan welke problemen ze willen bespreken. Didiclass-, of Paletfragmenten kunnen worden gebruikt om stage ervaringen bespreekbaar te maken.

Hoe werkt het?

In het eerste jaar beginnen studenten te werken met het beeldmateriaal, voornamelijk als illustratie van competent gedrag in de praktijk. Voor de eerste kennismaking met het begrip competentie en het leren onderscheiden van

competenties in het handelen van de docent in de klas, wordt gebruik gemaakt van de beeldbank Palet. In Palet is de koppeling tussen de competenties en demonstratie van competent gedrag duidelijk en expliciet aangegeven.

In het tweede jaar ligt de nadruk op verdieping, zelfstandig werken en onderzoekend bezig zijn. Verklaring van de waargenomen situatie vanuit de theorie staat centraal. De studenten kiezen zelf een fragment en formuleren het onderliggende probleem. Ze verdiepen zich in de problematiek die ze in het beeldmateriaal herkennen, bereiden een presentatie voor en voeren discussie over de betekenis van het fragment. Vervolgens schrijven ze een verslag over hun bevindingen en leggen het verslag ter beoordeling voor.

In jaar drie wordt gewerkt vanuit een eigen leervraag of een leerprobleem die de student tijdens de stage formuleert en inbrengt. De gestelde vraag wordt tijdens een terugkombijeenkomst op de opleiding gemeenschappelijk uitgediept. Zowel de docent als de studenten kunnen bij de voorbereiding of tijdens de bijeenkomst een beeldfragment aanhalen. De docent gebruikt het beeldmateriaal dat bij het thema of een leervraag past ter illustratie van bepaalde standpunten, om discussie over een mogelijke aanpak te voeren of om gemeenschappelijk geconstateerde problemen op te lossen.

Er is meer ...

Met behulp van Didiclass fragmenten leren studenten kenmerkende situaties herkennen, voorbeelden van kenmerkende situatie aanhalen en bereiden ze zich voor op het maken van eigen beeldmateriaal (jaar twee en drie).

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

“Didiclass is inmiddels zowel voor veel docenten als voor studenten een begrip. Het aardige van Didiclass is dat de situatie van verschillende perspectieven bekeken wordt. Situaties worden vanuit verschillende invalshoeken benaderd.”

“Met behulp van fragmenten kunnen ze de theorie goed aan de praktijk koppelen. Studenten vinden het erg leuk met beeldmateriaal te werken, ze consumeren graag, maar een theoretische verdieping inbrengen is veel moeilijker, daarvoor hebben ze meer nodig dan alleen de beeldfragmenten.”

Didiclass als analyseobject in de cursus Onderwijspsychologie

Bachelor Psychologie Rijksuniversiteit Groningen

Paul van Geert

Prof. dr. Paul van Geert, is hoogleraar Ontwikkelingspsychologie aan de faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen. Werkt met Didiclass vanaf 2007. www.paulvangeert.nl

Achtergrond

In de Bachelor opleiding Psychologie van de Universiteit Groningen is Didiclass sinds 2007 een belangrijk component van de niveau drie cursus Onderwijspsychologie (omvang van de cursus: drie ecs, duur: zeven weken). De cursus wordt gevolgd door een kleine groep studenten (tien-twaalf studenten) en bestaat uit een introductiecollege en begeleide zelfstudie. De studenten doen theoretische kennis op door middel van zelfstudie en passen de kennis toe bij de analyse van een vraagstuk naar keuze uit de onderwijspraktijk. De kennisgeving met de onderwijspraktijk vindt plaats via de Casusbank Didiclass. De cursus wordt afgerond met een drietal sessies waarin studenten de resultaten van de analyse presenteren. Op basis van de presentatie en een korte paper over de onderzochte problematiek vindt de tentamenbeoordeling plaats.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- Het Didiclass materiaal fungeert als de informatiebron over reële onderwijs-situaties voor de studenten Onderwijspsychologie. De studenten bestuderen al het beschikbare materiaal (casussen PO en VO) voordat ze een specifiek onderwerp kiezen dat ze door middel van theoretisch onderzoek uitdiepen.
- Een zelfgemaakte selectie uit het Didiclass materiaal vormt een vertrekpunt in de analyse van een relevant onderwijspsychologisch vraagstuk en wordt gebruikt ter onderbouwing van de bevindingen.

Hoe werkt het?

De cursus Onderwijspsychologie start met een introductie college waarna studenten zelfstandig aan de slag gaan met de literatuur. Ze bouwen basis-kennis op op het gebied van curriculumconstructie met behulp van een introductieklapper voor het vak Onderwijspsychologie. In de klapper worden thema's als curriculum opzet en evaluatie, leerstijlen van kinderen en volwassen beknopt ingeleid. Als verdiegingsstof gebruiken de studenten de meest recente Amerikaanse handboeken Onderwijspsychologie. Parallel oriënteren ze zich op de onderwijspraktijk met behulp van de twee dvd-roms van Didiclass (PO en VO) die ze globaal bekijken.

Vervolgens kiezen ze een relevant onderwerp dat ze zelfstandig gaan uitdiepen (bijvoorbeeld: motivatie, gedragsregulatie in de klas, interactie tussen leerkracht en leerlingen, interactie tussen leerlingen in de klas, etc.). Studenten zijn vrij in de keuze van het onderwerp mits het uitgewerkt kan worden op basis

van het beschikbare materiaal in Didiclass. Ze maken hun keuze kenbaar aan de docent via e-mail en werken na de toestemming zelf aan het gekozen thema. Ze kunnen gebruik maken van al het materiaal uit de casusbank Didiclass, ook wanneer het materiaal niet het gekozen thema centraal heeft. Ze kunnen, bijvoorbeeld, een fragment kiezen uit de casus over interactie tussen de leraar en de leerling maar focussen in hun analyse op de interactie tussen de leerlingen achter in de klas dat ook in het fragment te zien is. Om een eigen focus te kunnen bepalen moeten ze het materiaal goed kennen en de theorie hebben bestudeerd. Ze moeten ook de actuele stand van zaken in het onderzoek en de literatuur rond het gekozen thema kennen. Ze mogen ook kritische aantekeningen maken wanneer ze discrepantie zien tussen de theoretische standpunten en eigen waarnemingen.

Het gekozen thema wordt theoretisch uitgewerkt maar met een uitdrukkelijke onderbouwing en verwijzing naar Didiclass en gepresenteerd zowel mondeling als schriftelijk in een korte paper. De mondelinge presentatie over de analyse is de tentamenvorm bij deze cursus.

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

“Werken met Didiclass is een belangrijke onderwijsvorm voor psychologie-studenten. Op dit niveau in het curriculum moeten studenten zelfstandig literatuur kunnen zoeken en selecteren en de link leggen naar observeerbaar gedrag en handelingen. Ze moeten de bevindingen goed kunnen presenteren met behulp van een “nette” PowerPoint presentatie.

“Het werkt veel sneller dan wanneer je studenten naar scholen stuurt met de opdracht onderwijssituaties te observeren. De kans dat ze zo veel verschillende onderwijssituaties kunnen meemaken in een kort tijdsbestek is bijzonder klein. Vroeger werden studenten aangemoedigd om naar scholen te gaan en onderwijssituaties in de praktijk te observeren. Dit is het huidige Bachelor - Master structuur niet haalbaar. Daarom is werken met Didiclass is een prima alternatief.”

“Didiclass is als basismateriaal ideaal omdat het goed gestructureerd is naar onderwijsniveau en naar thematiek. Het zijn telkens korte clipjes die gelijk de essentie van het probleem laten zien. Vaak zijn ze vergezeld door korte interviews met de leerkracht, de leerling en de directiebegeleider. Het is belangrijk dat studenten verschillende standpunten leren kennen en met elkaar in verband brengen en dat kunnen ze uitstekend met dit materiaal doen.”

Analyse van interpersoonlijk leraarsgedrag en training in begeleidingsvaardigheden

Interfacultair Centrum voor Lerarenopleiding, Onderwijsontwikkeling en Nascholing van de Universiteit Leiden (ICLON)

Jan van Tartwijk

Dr. Jan van Tartwijk is universitair hoofddocent aan het ICLON. Kent Didiclass enkele jaren.

Het ICLON verzorgt o.a. de eerstegraads lerarenopleiding voor mensen met een afgeronde universitaire opleiding alsmede trainingen en nascholing voor leraren in het voortgezet onderwijs die leraren in opleiding en jonge collega's op de werkplek begeleiden (BOS cursussen) (<http://www.iclon.nl/>).

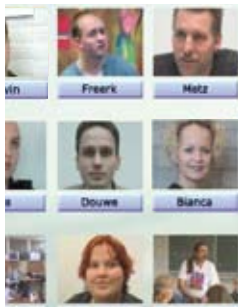
Achtergrond

In de eenjarige eerstegraads lerarenopleiding werken studenten aan het verwerven van vakdidactische, pedagogische en onderwijskundige kennis en vaardigheden die van de leraar. In de vakoverstijgende begeleidingsgroep worden in de vorm van hoor- en werkcolleges relevante onderwijskundige en pedagogisch-didactische thema's uitgewerkt. De student die een bepaald onderdeel heeft afgerond moet in staat zijn zich verder te bekwamen in dit onderdeel en een adequate invulling te geven aan de rollen van pedagoog, vakdidacticus, etc. In een hoorcollege waarin de docent leerlingen communicatie centraal staat, analyseert de docent verschillende soorten van het interpersoonlijke leraarsgedrag met de studenten. Beelden van authentieke klassensituaties uit Didiclass (VO) worden daarbij gebruikt als illustratief materiaal.

Het ICLON organiseert regelmatig een opleiding voor een vakoverstijgend Begeleider Op School (BOS). Op de meeste scholen heeft deze BOS de taak om de studenten en nieuwe docenten te begeleiden bij hun professionalisering. Deze opleiding kent een drietal vaste trajecten: training, intervisie en individuele coaching. De studiebelasting bedraagt ongeveer 100 uur en bestaat uit een reeks bijeenkomsten. In de training komen de onderwerpen aan bod als observatietechnieken, feedback geven, reflectieve coaching en intervisie, beoordeling portfolio en adequaat begeleiden (<http://www.iclon.nl/>). In de training van met name begeleidingsvaardigheden wordt regelmatig gebruik gemaakt van Didiclass. Het beeldmateriaal wordt gebruikt als aanzet tot discussie of als de context voor een rollenspel of een andere oefening, o.a., in het formuleren van aandachtspunten voor begeleiding.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- Beelden van authentieke klassensituaties (VO) worden gebruikt als illustratief materiaal bij de analyse van het interpersoonlijke leraarsgedrag (Eerstegraads lerarenopleiding van ICLON)
- Het beeldmateriaal wordt gebruikt in de training in begeleidingsvaardigheden (cursus Begeleider op school)

Hoe werkt het?

In een hoorcollege Docent-Leerlingen communicatie wordt een passend fragment van een authentieke klassensituatie vertoond en het gedrag van de leerkracht die in beeld komt wordt geanalyseerd. Studenten worden uitgenodigd na te denken over de interpersoonlijke betekenis en de effecten van bepaald gedrag van de (beginnende) leerkracht in de klas. De vragen die een structuur helpen inbrengen in de discussie zijn, bijvoorbeeld: "Wat voor indruk maakt deze persoon (de leraar) op de leerlingen denk je? In welke mate bepaalt deze leraar in dit fragment wat er in de klas gebeurt? Waar komt die indruk vandaan?"

In de cursus Begeleider op school (BOS) bekijken deelnemers van een fragment gezamenlijk een klassensituatie en/of achtergrondinterview. Daarna volgt een bespreking van de situatie vanuit het perspectief van de begeleider: In een fragment zie je een (beginnende) leerkracht in de klas, dit is wat die doet, dit zegt die zelf erover. Wat zou je tegen deze persoon zeggen? Wat voor advies zou je geven? Schrijf op wat je zou willen zeggen. Wat zou een goede interventie in de begeleiding kunnen zijn? Vervolgens kan een opdracht worden gegeven: Bereid je voor om in een rollenspel deze interventie uit te voeren.

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

"Dit is voor ons als leraaropleiders ontzettend goed materiaal. Het mooie aan dit materiaal is dat je veel verschillende situaties kunt laten zien, een brede 'range' van gedrag. Dit is goed materiaal om daarop te leren interveniëren."

"Alle materiaal dat je zo beschikbaar kunt krijgen is goud. Er is heel weinig materiaal waarvan duidelijk is dat je dit materiaal openbaar kunt gebruiken. Dit is ontzettend dapper van de gefilmde docenten en docenten in opleiding dat ze deze opnames ter beschikking stellen."

"Het is voor ons voornamelijk een casusbank van bruikbaar materiaal. We gebruiken het materiaal heel eclectisch, op allerlei manieren. We pakken er dingen uit die ons goed uitkomen."

"Eigenlijk wil ik nog meer. Het zou fijn zijn om nog meer voorbeelden te hebben van ervaren mensen die het heel goed doen. Heel goede lessen van excellente docenten. En een groot range van voorbeelden wanneer het niet goed gaat."

Professionalisering van docenten met Didiclass

Didiclass in trainingen voor coaches en schoolopleiders (NHL)

Sjouke Wouda

Sjouke Wouda is beleidsmedewerker lerarenopleidingen van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden, senior trainer op het gebied van coaching en opleiden in de school. Hij is coördinator landelijk netwerk opleidingsscholen; samen met het Universitair onderwijscentrum Groningen (UOOG) ontwikkelde Wouda een standaardcursus voor Schoolopleiders. Werkt met Didiclass vanaf 2001.

Achtergrond

Casusbank Didiclass is een belangrijk instrument in trainingen voor coaches die leraren-in-opleiding en zij-instromers op scholen begeleiden, in de Opleiding tot schoolopleider en in professionaliseringstrajecten voor docenten in de lerarenopleidingen. In deze trainingen staan begeleidingsvaardigheden centraal, zoals het leren observeren en oordeel vormen, begeleidingsvragen en aandachtspunten voor begeleidingsgesprekken leren formuleren en het leren geven van feedback. Het gebruik van beeldmateriaal uit de casusbank Didiclass helpt coaches en schoolopleiders zich voor te bereiden op het werken met eigen filmmateriaal en filmende studenten.

De Opleiding tot schoolopleider duurt zestien dagdelen gespreid door het jaar en wordt verzorgd door het universitair opleidingscentrum Groningen (UOOG), de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en het Educatief Centrum Noord en Oost (ECNO). Er wordt in minstens in drie dagdelen met Didiclass gewerkt. Trainingen voor coaches in vijf dagdelen worden meerdere keer per jaar verzorgd.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- Bij het trainen in lesobservaties en oordeelsvorming: opleiders en coaches leren met behulp van het filmmateriaal het gedrag van de studenten te observeren en te analyseren en ze leren oordeelsvorming uit te stellen.
- Bij het trainen van begeleidingsvaardigheden: selecteren van gespreksonderwerpen, formuleren van begeleidingsvragen, voorbereiden en voeren van begeleidingsgesprekken, geven van feedback, studenten en beginnende collega-coaches leren feedback geven.
- Bij de introductie van relevante thema's van trainingen, o.a. de kwaliteit van de begeleiding; filmen op school.

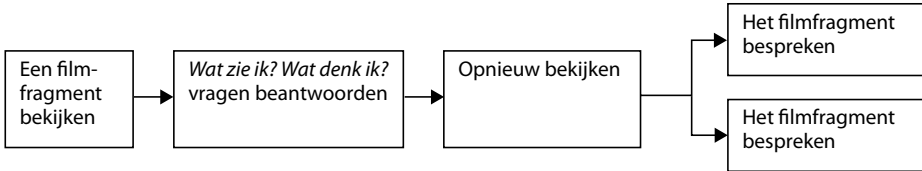
Hoe werkt het?

Leren observeren: Het doel van de oefening met Didiclass is cursisten te laten ervaren hoe moeilijk het is de feiten en het oordeel (eigen interpretaties) van elkaar te scheiden en daarover te reflecteren.

In het begin van de training wordt een filmfragment vertoond. De eerste oefening na deze demonstratie is het noteren van wat de cursisten hebben gezien, vervolgens worden ze gevraagd op te schrijven wat ze van het

vertoond fragment vinden. Daarna wordt hetzelfde fragment opnieuw vertoond en kan er een discussie volgen of worden nieuwe oefeningen gedaan.

Deze oefening kan een voorbereiding vormen op een lesobservatie in de klas en een begeleidingsgesprek met de student of beginnend docent na de lesobservatie.

De oefening helpt de coach in te zien hoe belangrijk het is om de student te laten vertellen waarom hij of zij bepaalde dingen heeft gedaan in de les voordat je als coach je oordeel uitbrengt. In de trainingssessie formuleren cursisten aandachtspunten voor het eigen handelen in de praktijk: "je moet studenten uitdagen om naar eigen beelden te kijken en vertellen waarom ze iets doen".

Selecteren van gespreksonderwerpen voor een begeleidingsgesprek: Een andere oefening waarvoor een Didiclass beeldcasus kan worden gebruikt, is leren selecteren van aandachtspunten voor een begeleidingsgesprek met de student. Na de demonstratie van een filmfragment wordt de cursist (coach) uitgenodigd om na te denken over de leer- en aandachtspunten voor het begeleidingsgesprek. "De personage in het filmpje is je student (of een beginnend docent) die je moet begeleiden. Je focust in het gesprek op één probleem, waarover wil je dan hebben?"

De opdracht kan ook luiden:

- Bekijk het fragment
- Bedenk hoe je hierop feedback zou geven
- Bereid je feedback in twee- of drietalen voor.

Het doel van de oefening is de coaches zowel het leren selecteren van onderwerpen voor een begeleidingsgesprek met de student (of beginnend docent) als het voorbereiden van voor een begeleidingsgesprek, het bedenken en uitwerken van een begeleidingsstrategie.

In de training voor schoolleiders kan na een demonstratie van een Didiclass-fragment gediscussieerd worden over het gebruik van het fragment in de training van coaches.

Kwaliteit van het begeleidingsgesprek: Aan de hand van Didiclass casussen kan het thema van de kwaliteit van de begeleiding en van het begeleidingsgesprek worden besproken. Dit gesprek kan, bijvoorbeeld, aan de hand van een demonstratie van fragment Casus Mirjam. Na de demonstratie van dit fragment, kunnen coaches op basis van eigen ervaringen reflecteren over de situatie in het fragment. Met de vraag: "Wat zou je in deze situatie doen?" kun je een discussie over de kwaliteit van coaching voeren.

Filmen zelf en met studenten: Het werken met het beeldmateriaal van Didiclass in de training bereidt de coaches voor op het werken met filmende studenten en op het maken van filmmateriaal. Een Didiclass fragment kan gebruikt als een ijsbreker voor een discussie over het filmen op school. Een bespreking van filmfragmenten helpt cursisten inzien dat ook 'gewone' klassensituaties waardevol leer materiaal vormen en niet alleen 'mislukkingen'.

In een dergelijk gesprek kunnen mogelijke bezwaren tegen het gebruik van filmmateriaal worden weggenomen: je laat zien dat je ook met gemonteerd materiaal leuke dingen kunt doen. Ook praktische aspecten worden in een dergelijk gesprek besproken, zoals bijvoorbeeld wat er precies gefilmd mag worden, hoe je dit organiseert en hoe je de opnames coördineert en communiceert naar de ouders van de leerlingen toe.

Er is meer ...

- Didiclass wordt als bron gebruikt in de verdiepingscursus voor schoolopleiders, De Leer Gang. Deze opleiding is gericht op het vergroten van inzichten in de leer- en ontwikkelprocessen van leraren in verschillende fasen van hun loopbaan. 'Leren zichtbaar maken' is een van de thema's in de opleiding. Hoe maak je het leerproces zichtbaar? Hoe laat je de ontwikkeling van een leerkracht zien? Om het leren zichtbaar te maken wordt gebruik gemaakt van meerdere filmopnames van dezelfde persoon. Je ziet dat deze persoon een aantal zaken in de klas anders aanpakt en op die manier laat je zien dat de persoon geleerd heeft.
- Didiclass wordt ook gebruikt in de intake assessment in het kader van pedagogisch-didactische trajecten binnen de ROC's (basisbekwamheid docent MBO). In de intake assessment wordt de onderwijsvisie en het analytisch vermogen van de kandidaten in kaart gebracht o.a. met behulp van een analyse van één filmfragment uit de casusbank Didiclass (Casus dhr.Metz).

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

“Didiclass is een heel aantrekkelijk instrument, mensen vinden het prachtig, de situaties zijn herkenbaar, mensen reageren heel direct, als je daar gebruik kunt maken, kom je heel gemakkelijk tot de kern ...”

“Didiclass is een perfect instrument om coaches bewust te laten maken van het feit dat observeren heel moeilijk is. Volgens mij is het een kunst om een goede begeleidingsvraag te formuleren en daar helpt Didiclass goed in.”

“In Didiclass komen verschillende aspecten van leraarschap aan bod. Studenten worden gefilmd, docenten worden gefilmd, coaches worden gefilmd. Dit geeft een breed scala van situaties en laat zien hoe de student en de begeleider in de praktijk functioneren.”

“Didiclass maakt het gemakkelijk om een brug te slaan tussen nooit gefilmd te hebben en zelf filmen. Coaches vinden het moeilijk, ze zijn niet mee opgeleid en vinden selecteren en manipuleren verkeerd. Met behulp van Didiclass kun je ze laten zien dat je toch leuke dingen ermee kunt doen.”

Opleiden van schoolopleiders

Onderwijsstichting Movare, Zuid-Limburg

Pie Pelzer

Pie Pelzer is bovenschools coördinator 'Opleiden in de school' onderwijsstichting Movare (60 basisscholen in Zuid Limburg). Gebruikt Didiclass in trainingen voor (nieuwe) schoolopleiders van de Stichting Movare en kent het materiaal 4 jaar.

Achtergrond

Na een succesvol door het ministerie van OCW gesubsidieerd project 'Opleiden in de school' heeft onderwijsstichting Movare samen met een vijftal andere schoolbesturen in Zuid Limburg een convenant gesloten met pabo van de Hogeschool Zuyd over het ontwerpen van opleidingstrajecten in de school. In deze trajecten is de school niet alleen aanbieder van stageplaatsen voor pabo studenten maar ook volwaardige opleider en inhoudelijk (mede)verantwoordelijk voor het onderwijs van aanstaande leraren. In 2008 doen twintig scholen van Movare mee aan de 'Opleiden in de school' trajecten. In de opleidingsscholen zijn zeventien schoolopleiders actief die de leerwerk-omgeving van de studenten organiseren en optimaliseren alsmede de mentoren, die de studenten primair begeleiden, steunen en aansturen.

Op bovenschools niveau verzorgt Movare regelmatig scholing aan de schoolopleiders. Schoolopleiders krijgen in deze scholings sessies o.a. instrumentarium aangereikt dat ze kunnen gebruiken in de coaching van mentoren en het opleiden van studenten. Casusbank Didiclass is een van die instrumenten.

Hoe wordt Didiclass gebruikt?

- Didiclass wordt in de scholings sessies met schoolopleiders gebruikt om de (nieuwe) schoolopleiders voor te bereiden op hun rol als begeleider van de mentorengroep en beoordelaar van de ontwikkeling van studenten
- Door Didiclass in de scholings sessies te gebruiken, leren de schoolopleiders dit materiaal kennen en doen ideeën op voor eigen didactisch gebruik
- Het bespreken van fragmenten uit Didiclass in de scholingsbijeenkomsten helpt de schoolopleiders een beter inzicht te verkrijgen in eigen mentale modellen (visie op leraarschap, handelen in de klas en bij het begeleiden van studenten).

Hoe werkt het?

In trainingssessies gewijd aan een bepaald thema wordt een Didiclass-fragment vertoond van een (confronterende) klassensituatie. Na de demonstratie wordt de situatie door de deelnemers aan de training besproken. Mening van deelnemers worden onderling gedeeld en met de mening van personages uit de casus vergeleken. Door middel van de discussie probeert de discussieleider er achter te komen wat men van de situatie vindt

en waarom men over de waargenomen situatie een bepaald standpunt inneemt. Deelnemers reageren spontaan op de casus, geven vaak 'direct commentaar', wisselen hun denkbeelden en ervaringen uit. Het doel is dat de deelnemer de houding "ik vind dat ..." verruimt voor "leg mij eens uit....".

Wanneer de discussie vastloopt of nadat de meningen van de deelnemers de revue zijn gepasseerd wordt een ander fragment uit dezelfde casus vertoond. De deelnemers worden verrast en soms geconfronteerd met een onverwachte kijk op de situatie, waardoor de discussie een nieuwe wending krijgt. Een vergelijkbare opzet wordt door de schoolopleiders op scholen toegepast tijdens begeleidingsbijeenkomsten met mentoren en studenten.

Er is meer ...

- In de begeleiding van de mentoren worden bijvoorbeeld de volgende vragen ter discussie voorgelegd:
 - wat moet je als mentor weten om deze situatie goed te kunnen inschatten (ontwikkelingsniveau student – persoonlijk leerdoel student – gang van zaken in de klas enz.)?
 - hoe zou je zelf als mentor met de situatie omgaan (ingrijpen – reflecteren enz.)?
 - wat kun je als mentor doen als je je met de situatie geen raad weet (hulp schoolopleider – hulp PABO – vakliteratuur enz.)?
 - wat heb je als mentor over jezelf geleerd (...)?
- In een begeleidingsbijeenkomst worden fragmenten gebruikt om studenten te laten inzoomen op een didactisch dilemma dat ze zelf aankaarten, iets waarmee de hele groep worstelt. Studenten kunnen de beelden vergelijken met hetgeen zij zelf in hun stageklas bij mentoren observeren of zelf bij hun oefenmomenten ervaren
- Spin-off effect: wanneer een schoolopleider een bepaald fragment in begeleidingsbijeenkomsten laat zien en bespreekt krijgen meerdere mensen op school de kans kennis te maken het materiaal bijv. de directeur, de intern begeleider of de ICT-coördinator. Het materiaal wordt nu vaker gebruikt in diverse nascholingsactiviteiten van docenten.

Over Didiclass: gebruiker aan het woord

“Wat is de meerwaarde van Didiclass? Een hele belangrijke vind ik, dat je over een situatie in de klas kunt praten zonder dat je daarin eerste instantie direct persoonlijk bij betrokken bent. In deze zin is Didiclass een mooie bruggenbouwer, een opstap naar video-interactie-analyse en zelfreflectie.”

“Van collega’s hoor ik dan dat ze het boeiend vinden om op deze wijze met elkaar over de kern van kwalitatief onderwijs te stoeien. Niemand kijkt op de klok of de bijeenkomst al afgelopen is. Even is de berg correctiewerk vergeten. De betrokkenheid is groot. Prachtig stil wordt het als je na deze vurige uitwisseling (professionele dialoog over onderwijs is m.i. het vliegwiel voor kwaliteitsverbetering van alle betrokkenen) een fragment laat zien van een PABO groep die de casus met elkaar bespreekt of de cameraman in het fragment van Ali. Mentoren spitsen hun oren en schrikken op dat moment vaak van hun soms ongenueanceerde eerste reacties, kijken in hun eigen spiegel en worden zich bewust van de eigen mentale modellen en valkuilen.”

“Het bereik waarover schoolleiders praten wordt verengd en de situatie wordt als het ware onder het vergrootglas geplaatst. Fragmenten uit de casusbank Didiclass fungeren als een dergelijk vergrootglas.”

“Wanneer de mentor of schoolleider aan de student feedback geeft en oordeelt dat de student over een rijkere bagage aan didactisch repertoire moet beschikken moet hij of zij zelf een rijke bagage hebben en in eigen lessen kunnen en willen demonstreren. Didiclass is dan een van de middelen waarmee het repertoire aan didactische instrumenten en werkvormen verrijkt kan worden.

“Een student ontwikkelt zich als hij op een praatstoel komt te zitten en niet als hij zijn mond moet houden en er een monoloog over hem heen komt. Ik denk dat één van de manieren waardoor Didiclass goed werkt is dat het af en toe mensen stil maakt en laat stilstaan bij de eigen onderwijspraktijk.”

Wat kun je met Didiclass?

Nawoord

Olga Firssova

Universitair docente
verbonden aan het Centre
for Learning Sciences en
Technologies (CELSTEC)
van de Open Universiteit
Nederland. Ze nam vanaf
2007 deel aan het project
Didiclass.

Volgens de ontwikkelaars van Didiclass is deze collectie van beeldcasussen bestemd om (aanstaande) leraren met de reële onderwijsdilemma's te confronteren. Dit materiaal is om te oriënteren, confronteren, problematiseren en reflecteren in tegenstelling tot illustreren, demonstreren, instrueren of beoordelen – zo luidt de stelling van Van Laeken en Geerts (Van Laeken, 2005).

Na een kennismaking met een tiental voorbeelden van Didiclass gebruik lijkt een nuancering van deze stelling op zijn plaats: het open karakter van Didiclass stelt de individuele docent en opleider in staat om met dit materiaal verschillende doelen te bereiken en dit op vele manieren te doen.

De ene docent demonstreert met behulp van fragmenten hoe het wel of niet zou moeten in de klas, de andere analyseert interactie tussen de leraar en de leerlingen, een derde vraagt studenten om de theoretische begrippen aan de observeerbare handelingen van de docent en leerlingen te koppelen, een vierde laat studenten vooral kijken en discussiëren over datgene wat ze op het scherm zien. De ene opleiding integreert het gebruik van het Didiclass-materiaal in een vakoverstijgende leerlijn, de andere positioneert het materiaal op een concrete plek in de opleiding.

In het ene voorbeeld is het praten over lastige maar vooral herkenbare situaties in de klas de hoofdmoot van Didiclass-gebruik en zijn de beelden vooral een aanleiding tot discussie, in het andere voorbeeld staat het onderzoek doen in de praktijk of de voorbereiding op een Lio-stage voorop en is Didiclass een eerste informatiebron, een vertrekpunt in het onderzoek of een spiegel voor stage ervaringen van studenten.

Ook didactisch zien we in de voorbeelden een hele scala aan werkwijzen: van eenvoudig geformuleerde maar daarvoor niet minder krachtige oefeningen: 'geef feedback aan de persoon uit de casus' of 'vertel wat jij in deze situatie zou doen?' tot opdrachten een prikkelende 'performance' te geven, een praktijkonderzoek uit te voeren of een beeldcasus op basis van eigen stage ervaringen te monteren en te presenteren.

"Didiclass werkt als een ontlokker", "Didiclass laat de theorie leven", "Didiclass helpt de onderwijspraktijk exploreren", "dit is een vergrootglas voor eigen handelen", deze evaluatieve opmerkingen van lerarenopleiders behoeven geen verdere toelichting.

Geen wonder dat in bijna alle gesprekken over dit materiaal dezelfde wens werd uitgesproken: meer beeldmateriaal, meer authentieke, voor beginnende leraren herkenbare klassensituaties, meer “good practice” voorbeelden, maar ook meer voorbeelden van situaties waar het nog niet zo goed gaat. Wellicht kan een inventarisatie van wensen voor verdere ontwikkeling een vervolgstap vormen van deze poging gebruikerservaringen met de Casusbank Didiclass in kaart te brengen.

Dank!

Tot slot een dankwoord aan allen voor hun positieve reactie op het verzoek van Walter Geerts en Marc Van Laeken en voor de tijd die ze namen voor een gesprek over Didiclass en het eigen onderwijs. Ik dank jullie allen voor de openheid waarmee jullie mij een kijkje in de keuken van de opleiding gaven, voor het delen van waardevolle inzichten en kritische opmerkingen, voor aanvullingen en redactie van gespreksverslagen. Aan Walter en Marc mijn dank voor het mogelijk maken van deze boeiende ontmoetingen met de onderwijspraktijk van lerarenopleidingen.

OpenUniversiteitNederland

Ruud de Moor Centrum
rdmc.ou.nl

Marc Van Laeken
Olga Firssova

NOORDELIJKE HOGESCHOOL
LEEWARDEN

Walter Geerts

NOORDELIJKE HOGESCHOOL
LEEWARDEN

Klaske Jellema
Roelien Bos-Wierda
Walter Geerts
Sjouke Wouda

Charles Vandalon

Karin Sillen

Hans de Vogel
Adriaan Broeders

Jacqueline Kösters
Lucia Latour

Paul van Geert

Jan van Tartwijk

Pie Pelzer